

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.30.10>

ПІДРОЗДІЛИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Капуляк Віталій Петрович,
викладач кафедри
адміністративної діяльності поліції
(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

Метою статті є встановити роль та місце підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України в системі органів публічного адміністрування в умовах воєнного стану. Автор деталізував напрямки діяльності ювенальної превенції для вирішення стратегічних завдань з урахуванням актуальних факторів впливу під час воєнного стану.

Встановлено, що підрозділи ювенальної превенції є суб'єктом публічного адміністрування оскільки їх діяльність спрямована на виконання законів та інших підзаконних нормативно-правових актів шляхом прийняття рішень та надання в межах компетенції послуг.

Зроблені висновки та надані пропозиції щодо удосконалення поліцейської діяльності підрозділів ювенальної превенції в напрямку захисту прав та свобод дітей в умовах воєнного стану, як прояв механізму захисту публічного адміністрування. Серед останніх запропоновано зобов'язати працівників ювенальної превенції проходити курси щодо надання першої психологічної допомоги та у подальшому надавати психологічну підтримку; для вирішення глобальної проблеми пов'язаної з залученням дітей у збройні конфлікти міжнародній спільноті необхідно застосовувати ще більш суворі санкції до країни агресора, що у подальшому зможе знизити участь дітей у збройних конфліктах; забезпечення безпеки під час освітнього процесу; професійно вдосконалювати знання шляхом систематичних занять на курсах підвищення кваліфікації поліцейських; приймати участь у тренінгових заняттях, що дасть змогу практично відтворити теоретичні знання з захисту прав людини підрозділами ювенальної превенції Національної поліції України в умовах воєнного стану.

Ключові слова: ювенальна превенція, публічне адміністрування, діти, права, воєнний стан.

JUVENILE PREVENTION UNITS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION BODIES UNDER MARTIAL LAW

Kapulyak Vitaliy Petrovych,
Teacher of the Department of Police
Administrative Activities
(Odesa State University of Internal Affairs,
Odesa, Ukraine)

The purpose of the article is to establish the role and place of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine in the system of public administration bodies under martial

law. The author detailed the directions of juvenile prevention activities for solving strategic tasks, taking into account the actual factors of influence during martial law.

It has been established that the units of juvenile prevention are subjects of public administration because their activities are aimed at the implementation of laws and other subordinate legal acts by making decisions and providing services within their competence.

Conclusions were made and suggestions were made regarding the improvement of the police activity of juvenile prevention units in the direction of protecting the rights and freedoms of children under martial law, as a manifestation of the public administration protection mechanism. Among the latter, it is proposed to oblige juvenile prevention workers to take courses on providing psychological first aid and to provide psychological support in the future; in order to solve the global problem related to the involvement of children in armed conflicts, the international community needs to apply even stricter sanctions to the aggressor country, which in the future will be able to reduce the participation of children in armed conflicts; ensuring safety during the educational process; to professionally improve knowledge through systematic classes at training courses for police officers; to take part in training classes, which will make it possible to practically reproduce theoretical knowledge on the protection of human rights by the juvenile prevention units of the National Police of Ukraine under martial law.

Key words: juvenile prevention, public administration, children, rights, martial law.

Постановка проблеми та її актуальність. Одним з пріоритетних напрямків діяльності органів державної влади є забезпечення та захист прав дітей. Це пов'язано з тим, що діти є найбільш уразливою категорією населення, тому механізм захисту прав дітей розроблений з урахуванням міжнародних та національних стандартів, наслідком якого є впровадження на державному рівні ефективної системи захисту останніх. Провідну роль у цьому процесі займає Національна поліція України, яка спільно з органами державної влади повинна приділяти значну увагу щодо створення безпекового середовища для дітей, а саме: захист їх прав та свобод, зниження рівня випадків дитячої бездоглядності та дитячої безпритульності, профілактика правопорушень, учинених дітьми, попередження випадків жорстокого поводження з дітьми. В структурі Національної поліції України саме підрозділи ювенальної превенції відіграють провідну роль у забезпеченні прав та свобод дітей. Таким чином, взаємодія підрозділів ювенальної превенції з іншими державними органами та установами є запорука мінімізації протиправних дій щодо дітей та вчинення правопорушень безпосередньо ними.

На сьогоднішній день, залишається актуальним питання щодо напрямків діяльності підрозділів ювенальної превенції в системі органів публічного адміністрування задля забезпечення прав та свобод дитини в Україні під час правового режиму воєнного стану, адже діти – найбільш незахищена категорія людей, вони залежать від рішень дорослих, непоодинокі випадки, коли вони не можуть самотійно звернутися по допомогу внаслідок порушення їх прав, оскільки не мають навичок та розуміння щодо захисту своїх інтересів, найчастіше діти самотійно переживають душевні та фізичні страждання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Предмет даного дослідження частково висвітлено у працях українських правознавців. Так, І.В. Іщенко деталізувала систему суб'єктів ювенальної превенції в Україні, під кутом зору адміністративно-правового аспекту, дійшовши висновку, що суб'єктом ювенальної превенції варто визначити орган державної влади, орган місцевого самоврядування, інші фізичні чи юридичні особи, які здійснюють соціальні, психологічні, виховні засоби впливу на суспільство, особу, родину із метою усунення факторів, що детермінують девіантну поведінку

дітей [1, с. 234]. С. Ніколайчук визначила теоретико-правові спеціально-правові дослідження проблеми захисту прав дитини в умовах воєнного стану [2, с. 96]. А. І. Берендєєва акцентувала важливість взаємодії ювенальної превенції Національної поліції України та соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей [3, с. 149]. О. М. Дручек досліджувала роль та місце ювенальної превенції в системі Національної поліції України враховуючи проблеми реформування, а також деталізувала основні завдання Управління ювенальної превенції та його підрозділів згідно діючого законодавства [4, с. 64]. Я.В. Костенко визначив особливості форм та методів діяльності підрозділів поліції, що стоять на захисті прав та свобод дитини, дослідив шляхи подолання проблем у сфері правового супроводження діяльності ювенальної превенції та пріоритетні напрямку вдосконалення вищезазначених підрозділів [5, с. 78].

Однак, наведені дослідження або частково розкривають особливості підрозділів ювенальної превенції в системі органів публічного адміністрування в умовах воєнного стану, або не враховують положення оновленого актуального законодавства у цій сфері. На сьогоднішній день існує потреба в дослідженні та деталізації механізмів захисту прав дитини з боку працівників ювенальної превенції Національної поліції України саме в умовах воєнного стану задля ефективного захисту прав та інтересів дітей.

Метою цієї статті є встановити роль та місце підрозділів ювенальної превенції в системі органів публічного адміністрування в умовах воєнного стану. Деталізація напрямків діяльності ювенальної превенції для вирішення стратегічних завдань з урахуванням актуальних факторів впливу під час воєнного стану. Зробити висновки та надати пропозиції щодо удосконалення поліцейської діяльності підрозділів ювенальної превенції в напрямку захисту прав та свобод дітей.

Виклад основного матеріалу. Підрозділи ювенальної превенції є суб'єктом публічного адміністрування оскільки їх діяльність спрямована на виконання законів та інших підзаконних нормативно-правових актів шляхом прийняття адміністративних рішень, надання в межах компетенції послуг. Вищезазначені підрозділи здійснюють організаційно-розпорядчу діяльність, яка в більшій мірі спрямована на надання послуг населенню та впровадження державних рішень.

Підтримуємо точку зору Л. М. Радченко, що виділяє наступні принципи публічного адміністрування, серед яких: пріоритет державної політики, верховенство права, об'єктивність, пропорційність, не зловживання владою, ефективність, субсидіарність [6]. З урахуванням того, що підрозділи ювенальної превенції є представниками держави, їх діяльність повинна ґрунтуватись відповідно до законів та принципів публічного адміністрування, де механізми здійснення процесу публічного адміністрування є чітко вибудована послідовність дій, впровадження яких забезпечує здійснення публічного адміністрування представниками підрозділів ювенальної превенції.

Ювенальна поліція є ключовим суб'єктом превентивної діяльності у сфері захисту прав дітей, що володіє спеціальними повноваженнями відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [7]. Нормативно-правове забезпечення діяльності поліцейських під час роботи з дітьми складається із міжнародних стандартів та національних нормативно-правових актів.

В умовах воєнного стану роль підрозділів ювенальної превенції набуває ще більшої актуальності та значимості. Це пов'язано з тим, що під час війни порушуються усі права дитини. Нині у співробітників служби ювенальної превенції – надважка місія: повернути викрадене дитинство маленьких українців, допомогти їм звикнути до нового життя та зробити усе можливе, аби цей світ був безпечним для них. Співробітники служби щодня вивчають нові практики захисту неповнолітніх. Категорія дітей з ким працюють ЮП досить різні: діти з інституційних закладів зі школи інтернат,

спеціалізованих будинків для дитини, діти які переїжджають разом з рідними або іншими особами, які супроводжують її до більш безпечних міст.

На нашу думку, плідна взаємодія підрозділів ювенальної превенції з іншими підрозділами поліції та з іншими органами та установами під час забезпечення та захисту прав дітей є проявом реалізації ефективного механізму адміністрування. Такими суб'єктами виступають соціальні служби, служби у справах дітей, практикуючі психологи, різного роду міжнародні, громадські та волонтерські організації, органи місцевого самоврядування. Для забезпечення такої взаємодії потрібна ціла низка механізмів, що повинна забезпечити ефективну співпрацю. Для того щоб дитина почувалася в безпеці ця співпраця повинна бути в комплексі та на засадах партнерства.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19 грудня 2017 року № 1044 [8] регламентує основні завдання і повноваження підрозділів ювенальної превенції. Під час правового режиму воєнного стану підрозділи ювенальної превенції здійснюють наступні завдання:

- здійснення профілактичної діяльності, яка спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення. В умовах воєнного стану, ювенальні інспектори продовжують працювати з дітьми-правопорушниками, певними категоріями, які перебувають на обліку, з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах. З дітьми-переселенцями проводять профілактичні заходи щодо демонстрації роботи поліції та недопущення правопорушень, роз'яснюють правила поведінки під час комендантської години та наслідки порушення цих правил, а також ведуть роз'яснювальні бесіди, щодо алгоритму дій дитини, у випадку коли вона сама стає жертвою правопорушення;

- ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики. Проблемою ведення профілактичного обліку дітей в умовах воєнного стану полягає у тому, що діти які перебували на профілактичному обліку за вчинення правопорушення (дитина-кривдник, дитина-правопорушник) до початку війни після початку бойових дій на території де вони проживали, покинули місце свого постійного проживання (обліку). За місцем нового мешкання такі діти на облік не стають, в більшості випадків, інформацію щодо себе інспекторам ювенальної превенції не надають;

- участь у встановленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення. Порядок визначення зниклих безвісти дітей та алгоритм розшуку не змінився – інформація, що надходить на лінію «102», передається до підрозділів територіальних управлінь поліції. Участь у встановленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення, є одним з основних завдань підрозділів ювенальної превенції під час воєнного стану;

- надання практичної психологічної допомоги дітям, які отримали психологічну травму. Із початком агресії російської федерації проти України можемо зазначити, що надходить багато звернень щодо психологічної підтримки дітей в умовах війни, надання психологічної допомоги, зокрема екстреної, подолання стресу, переживання втрати, горя, печалі та страждання, психотерапевтичної роботи з дітьми, які втратили батьків, домівку, здоров'я й зазнали ушкоджень, пережили бомбардування, стали біженцями, внутрішньо переміщених осіб;

- вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності. Під час війни ця проблема залишається актуальною, оскільки є випадки коли дитина, батьки якої загинули

в наслідок бойових дій, самостійно прибувала на більш безпечні території (інколи в інші області чи навіть країни) без супроводу дорослих або коли знайомі чи родичі такої дитини здійснили її евакуацію. Непоодинокі випадки коли дитина залишилась сама на окупованій території та була вилучена у батьків військовими країни агресора, подальша доля такої дитини не відома, оскільки у майбутньому вона може бути депортована на територію рф;

– працівників ювенальної превенції залучають до участі у здійсненні евакуації сімей з дітьми та дітей, які опинились в складних життєвих обставинах, позбавлених батьківського піклування, дитячих будинків сімейного типу, вихованців шкіл-інтернатів та санаторних закладів, в яких діти перебувають цілодобово, а також щоб зменшити загрозу життю і здоров'ю дітей, які перебувають в окупації або на території активних бойових дій.

Окрім вищезазначених завдань, підрозділи Національної поліції в цілому та підрозділи ювенальної превенції зокрема реалізують актуальні напрямки діяльності під час правового режиму воєнного стану, серед них: документування військових злочинів щодо порушення прав дітей, захист прав дітей закордоном чиї права були порушені, здійснення захисту прав дітей в районі ведення бойових дій, здійснення гуманітарної місії, розроблення актів щодо захисту прав дітей враховуючи умови сьогодення, провадження діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини на здобуття загальної середньої освіти.

Реалізуючи свої повноваження в умовах війни перед працівниками ювенальної превенції можуть виникати певні складнощі у забезпеченні повного та всебічного дотримання прав дітей. Це пов'язано з браком навичок та досвіду здійснення захисту прав дітей саме в умовах воєнного стану. Особливу допомогу та координацію заходів з захисту прав дітей можуть надавати міжнародні організації, оскільки мають досвід поводження у ситуаціях пов'язаних з військовими умовами. Серед таких міжнародних гуманітарних організацій є такі, як UNICEF, Save the Children, Ukraine Medical Relief Fund, Червоний Хрест.

Вони надають допомогу у формуванні та підтримці систем захисту дітей, сприяють тренінгам та навчанню органів поліції з питань дотримання прав дітей, а також сприяють встановленню механізмів моніторингу та звітності щодо ситуації з правами дітей під час війни [3, с. 27].

З урахуванням вище зазначеного можемо деталізувати та визначити наступні актуальні проблеми які стоять перед підрозділами ювенальної превенції в умовах військової агресії та узагальнити **ВИСНОВКИ**:

– з метою забезпечення психологічної підтримки дітей/їх законних представників зобов'язати працівників ювенальної превенції проходити курси щодо надання першої психологічної допомоги та у подальшому надавати психологічну підтримку, оскільки військова агресія може залишити глибокі емоційні та психологічні травми, а у працівників ювенальної превенції відсутні навички та відповідні знання з цього кола питань;

– з'ясувати чіткий алгоритм дій під час надання юридичної допомоги задля відшкодування завданої моральної та матеріальної шкоди дітям війни. Дуже часто працівники ювенальної превенції є першими до кого звертаються з роз'ясненням відповідної ситуації;

– в умовах воєнного стану, підрозділи ювенальної превенції, окрім загальних завдань здійснюють спеціальні покладені на них повноваження, серед яких евакуація населення, співпраця з волонтерськими організаціями та супроводження під час надання гуманітарної допомоги, перевірка облаштування навчальних кабінетів та

місць для укриття, надання практичної психологічної допомоги як дітям, так і особам що їх супроводжують, вжиття заходів, щодо повернення викрадених дітей та незаконно депортованих на територію країни агресора, виявлення завербованих дітей які беруть участь у збройних конфліктах, не лише як жертви, а як правопорушники;

– для вирішення глобальної проблеми пов'язаної з залученням дітей у збройні конфлікти міжнародній спільноті необхідно застосовувати ще більш суворі санкції до країни агресора, що у подальшому зможе знизити участь дітей у збройних конфліктах;

– доповнити наказ МОН № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти», 2019 р. положенням, щодо профілактики булінгу серед підлітків у випадку коли дитина-переселенець зазнає булінгу за кордоном (прописати алгоритм дій);

– забезпечення безпеки під час освітнього процесу, заборонити розташування гуманітарних організацій на території навчальних закладів. Навчальні заклади мають бути розташовані в безпечних місцях, а працівники освіти мають бути надійно захищені.

Список використаних джерел:

1. Іщенко І.В. Система суб'єктів ювенальної превенції в Україні: адміністративно-правовий аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017 р. № 3.

2. Ніколайчук С. Захист прав дітей в умовах воєнного стану: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 94–105.

3. Берендєєва А.І., Крецу Д.С. Взаємодія ювенальної превенції Національної поліції України та соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей. Захист прав дитини в умовах військової агресії : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 23 червня 2022 р.). Одеса :Видавництво «Юридика», 2023. 316 с.

4. Дручек О. М. Ювенальна превенція в системі національної поліції України: проблеми реформування. *Правове забезпечення адміністративної реформи*. 2017. № 2. С. 64.

5. Костенко Я.В. Ювенальна превенція як форма діяльності органів поліції в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 31. С. 77–79.

6. Радченко Л.М. Публічне адміністрування: сутність, принципи і механізми. URL: <https://enquir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36061/Radchenko%20L.pdf?sequence=1>

7. Про національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 1 серпня 2023 року).

8. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: (дата звернення: 1 серпня 2023 року).